Joosses in Middelburg-Ambacht 1780

In het verhaal: *Joosses uit Axel* trok **Gillis Adriaensz Joosse** naar Walcheren. Zijn 'broertje' Adriaen Adriaensz Joosse bleef in Axel achter(?).

Gillis vestigde zich in 1734 definitief in ***Kleverskerke*** door zijn huwelijk met *Maria Wouter de Ruyter*. Over hen en hun gezin, Arij, Matthijs en Wouter, vertelden we al het een en ander. We vullen het zoveel mogelijk aan, na een herhalend aanloopje om de eeuwenlange tijdlijn vast te houden.

De ambachtsheren Van den Brande waren vanaf 1679 tot 1780 eigenaars van het dorp en landerijen van Kleverskerke. Hun wapen (illustr. Beeldbank Zeeuws Archief: twee velden met vlam en twee met rode roos, onder een gaande leeuw, waarschijnlijk vanwege een militaire functie, zoals Cornelis van den Brande kolonel was in Brazilië 1636-1645) siert de steen bij het veelvuldig verwoeste dorpskerkje waarin onze familieleden zijn gedoopt.

We vervolgen specifiek het spoor van ***Wouter Gillisse Joosse*** *(1747-1800)*, vierde zoon van Gillis Adriaense Joosse. Hij huwde in Sint-Laurens ***Johanna Zwemer*** *(1755-1810)*. Zij werden ouders van onder andere Abraham Gillisse Joosse (1789) en grootouders van Arij Joosse, geboren in 1828, die op zijn 'beurt' vader van Abraham Joosse werd. Dan zijn we intussen van de 18^{e} diep in de 19^{e} eeuw doorgedrongen zodat recente generaties dichtbij komen. Laatstgenoemde Abraham werd vader van Arij en Leendert (1866) die de 19^{e}-eeuwse stamvader werd van veel 20^{e} - en 21^{e} - eeuwse generaties Joosse.

Eerst een herhalend aanloopje.

Zijn we een oud geslacht? Ik denk het wel, gerekend vanuit onze 21^{e} eeuw. Onze oorsprong ligt in het geheim van het verleden verscholen. Het komt in documenten uit de 17^{e} eeuw te voorschijn. Daarin treffen we vaak Joosses aan.

De naam is een patroniem, afgeleid van de vader (toevoegsel –se, -sz betekent: zoon van). Kennelijk heeft ons voorgeslacht dit consequent gebruikt. Dat maakt het een beetje gemakkelijk hen te traceren via geboorte-, overlijdens- en huwelijksakten uit de tijd vóór Napoleon. Zo vonden we onze Joosses in Hulst! Vanaf die tijd al hebben we een heuse, eenvoudige achternaam (zie: *oorspong Joosses in Hulst 1590*).

Onze oudst bekende voorvader was Hulstenaar *Pieter Joos.* Hij trouwde zondag 10 augustus ***1614*** in het Zeeuws-Vlaamse ***Axel*** met *Mayken Dyricx* uit Terneuzen. Een feestdag dus in de zomer! Hadden zij toen vakantie? In Joosses' oorsprong in Hulst vertelde ik waarom hij van Hulst naar het land van Axel ging. Hij was overigens toen al niet de enige die zich met de naam 'Joosse' sierde. Ik geef willekeurig een paar voorbeelden uit allerlei bron en diverse documenten.

In de 16^{e} eeuw was er een burgemeester in Middelburg die de naam Pieter Joossen droeg, voluit heette hij Pieter Joosse Duvelaer.

In 1604 was er een Philips Joosse. Hij trad toen op als “pestmeester”. Wat is dat nou?, kun je denken. Wel, de pestziekte bepaalde zich toen niet alleen tot Middelburg. Ook het platteland werd er door geteisterd. Daarom moest Philip Joosse van stadswege slachtoffers te Kleverskerke, Grijpskerke en andere dorpen ‘waarnemen’, in de gaten houden. Vooral om te bekijken of de gemeenten de nodige voorzorgsmaatregelen namen. Te weten: hoe gaan ze om met varkens en ander gedierte om verspreiding van de pest te voorkomen: varkens mochten niet meer vrij over straat rondlopen!!

Nog weer andere Joosses:
De gewesten Holland en Zeeland namen sinds 1630 een noordoostelijk deel van Brazilië in beslag om Portugal en Spanje in hun financiering van de 80-jarige oorlog te treffen. Ze werkten daartoe samen met (Indianen=) Brazilianen. Dan vinden we daar Joosses. Namelijk, wanneer Nederlands gouverneur Johan Maurits er Recife als stad heeft opgebouwd en niet Olinda maar Recife tot hoofdstad verklaarde van de kolonie en de provincie Pernambuco. Daar voeren destijds veel Zeeuwen heen. Geen wonder dat we er op 5 juni 1650 ene Dirck Joosse met zijn vrouw Balchje of Belchie kunnen zien zitten in de grote kerk van Recife ‘Corpus Christi’ genaamd (in wat nu Oud-Recife heet). Zij zaten vooraan als getuigen bij het doopvont. Het kindje van vrienden Jan Nanningh en Trijntje Davidts ontving de doop. We zien hen 10 november 1652 weer terug bij de doop van Johannes, zoontje van vrienden Janssen en Antjen Rijckmans. Evenals 5 maart 1653 doopgetuigen met hun vrienden Nanning Nanningse. Toen werd de doop bediend aan het kindje van de vrienden Jan Pieterse en Grietje Jans.

Op 26 maart 1689 nam ene Abraham Joosse dienst bij de VOC (Verenigde Oost-Indische Compagnie) en ging als soldaat aan boord van het VOC-schip de ‘Salland’. Ik weet niet of hij ooit uit Oost-Indië terugkwam, noch of hij getrouwd was.

In hogere sferen, namelijk in Middelburgs regentenstand of vroedschap, trad genoemde heer Pieter Joossen Duvelaer op. Hij onderscheidde zich nadrukkelijk met de naam Joosse en werd vaak ouderling in de Middelburgse gereformeerde kerk. Misschien begon hij deze kerkelijke functie in 1627. In dat jaar is hij bij mijn weten voor het eerst als ouderling op de lijst geplaatst. Op 13 september 1631 stond hij er weer op. Hij zal in de smaak zijn gevallen, of hij was een zo voornaam en vroom persoon dat men, behalve door zijn functie als burgemeester van Middelburg, in de kerk niet om hem heen kon. In 1616 werd een ander, Adriaan Joossen, ouderling in Middelburg. Ook hij zal diverse mensen in de stad hebben bezocht en aangesproken. Het zijn familienamen, maar of zij tot ‘onze’ familie behoorden?

Trouwens, wat was toen een ‘achternaam’? De ouderlingenlijst van 22 september 1668 vermeldt ene Joos Duvelaer. Ik neem aan dat het dezelfde, ongetwijfeld bekwame, ouderling was die daarna weer twee jaar het ambt vervulde, samen met notabele broeders en dominees.

Waren zij onze voorouders? Ik denk het niet. Het illustreert dat er toen al veel ‘Joosses’ waren.

Locaties: waar woonden onze voorouders?

Na dit aanloopje nu naar voorouders. *Adriaen Pieter* (geboren omstreeks 1590) bracht zijn jeugd eind 16e begin 17e eeuw in de Zeeuws-Vlaamse stad ***Hulst*** door. De baljuw van Hulst was na 1517 (de Reformatie) fel gebrand op afvalligen van de roomse kerk. In 1535 liet hij Franchois Elinc oppakken omdat deze school hield voor de 'nieuwe leer' in Oostburg. De reformatie was niet te keren. Dominee Gaspar van der Heyde (1530-1586) 'zuiverde' de bevolking van het Vlaaamse Axel en Hulst. Daar raasde de beeldenstorm of 'beeldenbreking' die ook huishield op Walcheren vanuit Vlissingen en Veere. Toch bleef Hulst lang een bolwerk van Spanje (zie foto). Pas in 1640 lukte het prins Frederik Hendrik de stad te veroveren.

Grote dingen gebeurden. Tegelijk ging het gewone, kleine leven van mensen door! In komende jaren en eeuwen zien we onze Joosses verhuizen terwille van het meisje of het werk. *Hulstenaar* Adriaen Pieter ging na zijn huwelijk wonen in het dorp van zijn Mayken Dyricx: ***Axel*** dus. Daar stichtten zij een gezin. De kinderen en kleinkinderen bleven in ***Axel*** totdat achterkleinzoon **Gillis Adriaensz Joosse** naar Kleverskerke trok (*Joosses uit Axel 1734*). Daar werd Wouter in 1747 geboren.

Ons voorgeslacht zal in Axel vaak over de nog(?) bekende dominee Van der Heyde gehoord hebben. Samen met Adriaan van Haamstede werd hij vanuit Antwerpen de Zeeuwse reformator. Althans, Pieter zal zeker verhalen gedeeld hebben met zijn kinderen en kleinkinderen totdat Gillis Adriaensz op 27e jarige leeftijd zijn vrouw vond in Maria Wouter de Ruyter (dochter van Wouter Frans de Ruyter) die in het Zuidbevelandse dorp 's Heer Henderikskinderen was geboren. Ze trouwden, zoals gezegd, 8 april 1742 in ***Kleverskerke***. Sinds die tijd komen we, behalve de namen Adriaan, Pieter, Ary en Gillis, de naam Wouter in onze familie tegen.

Waarschijnlijk vond Gillis Adriaensz werk in Kleverskerke. Dan zien we de ene Joosse intrekken bij de ouders van zijn jonge vrouw, de ander vestigde zich op een boerderij.

Gillis Adriaensz Joosen of Joosse en Maria Wouter de Ruyter kregen hun vierde zoon ***Wouter Gillis Joosse*** op zaterdag 7 januari 1747. Hij kreeg zijn naam van moederszijde: Wouter.

Het was voor elk gezinshoofd, vader/man, een gewoonte of ongeschreven wet het eerste kind naar de vader te noemen, het tweede naar vader van de moeder. Was het eerste kind een meisje, dan waren beide moeders/oma's in beeld. Bij volgende kinderen kwam beurtelings het voorgeslacht in de namen van kinderen terug. Deze gewoonte heeft lang standgehouden. Soms wordt dat vandaag nog gepraktiseerd. Het helpt om geslachten uit pre-Napoleontische tijd te traceren en na te gaan wie bij welke familie behoorde.

Van ***Kleverskerke*** gaan we naar ***Sint-Laurens, Brigdamme = Middelburg-Ambacht***. Mooi overzicht van die landschappen vind je trouwens in: *Landschaps Atlas van Walcheren*, Middelburg 2008 (pag. 149 en 155, ook: 120/121, 155, 176 en 198; nb: het zaakregister is on volledig!).

In deze regio hebben onze Joosses (vanuit Wouter) hun stek gevonden voor lange tijd! Geen wonder: het lag allemaal dicht bij elkaar. Vergeet niet: het kanaal door Walcheren, o.a. tussen Kleverskerke en Veere werd na de tijd van Napoleon gegraven. Dat heeft moeder/oma Johanna dus niet meegemaakt. Het gaf later een diepe verdeling van Walcheren. In augustus 1817 werd het kanaal door koning Willem I geopend. Vanaf die tijd was Kleverskerke afgesneden van Schellach, Brigdamme en Sint-Laurens, overigens ook van Veere dat aan de andere kant van het kanaal kwam te liggen. Nog in 1818 moesten de grenzen tussen Vrouwenpolder, Veere en Kleverskerke, kadastraal precies worden afgebakend.

Wouter Gillisse kon in 1780 gemakkelijk (nou ja, wat was toen gemakkelijk?) van Kleverskerke naar Brigdamme en Sint-Laurens trekken. Dat gebeurde in de geweldige nadagen van aan- en verbouw van veel buitenplaatsen en van luisterrijke tuinhoven ten zuiden en ten noorden van de stad Middelburg. Hij zal de aanplant en aanbouw van de buitenplaatsen als Arnestein (1780) en Poppenroede hebben meegemaakt (1763) en diverse ingrepen in het kleiige landschap. Een buitenplaats was ook het in Middelburg-Ambacht gelegen Steenvliet aan de Prooijense watergang. Daarover gaat: *Joosses op Hoeve Steenvliet 1801*.

De 18e eeuw was trouwens voor Walcheren een Gouden Eeuw. Het schitterde door de uitbundige buitenplaatsen zoals in Holland de prachtige Gooi- en Vechtstreek glorieerde. Denk ook aan het destijds zo prachtige Popkensburg bij Sint Laurens waarvan in het Zeeuws Archief een prachtig, groot en groots schilderij hangt! Het eiland heette vanaf de achttiende eeuw 'Tuyn van Zeeland'. Het platteland werd toegankelijker. Wegen werden vanuit Middelburg en Vlissingen bestraat, zo de Noordweg van Middelburg naar Brigdamme, Sint-Laurens en Domburg. Helaas was het dorp Schellach in de 80-jarige oorlog verwoest. In de tijd van onze Wouter en Johanna was er weinig van over. Wie er een beeld van wil hebben kan terecht in de genoemde *Landschaps Atlas*. Op dat landschap van Schellach en Brigdamme kom ik terug; hieronder vindt u een deel van een geografisch overzicht van de regio uit 1810. Dáár voltrok zich het leven van Wouter en Johanna met hun kinderen. In *Joosses uit Axel* vertelden we over het gezin waaruit Wouter voortkwam. Hier richten we ons op Wouter en Johanna.

Wouter Gillisse Joosse en Johanna Swemer

Onbekend nog is de datum van *Wouter Gillis en Johanna Swemers* huwelijk. Dat het in Sint Laurens is voltrokken, is wel zeker. Zij was dochter van Laurens Swemer en Elisabeth Makebeke en is zondag 2 november 1755 geboren. Ze is daar dus gehuwd. Door hun huwelijk treffen we voortaan de namen Laurens en Elisabeth in onze Joossefamilie.

In dat dorp streek Wouters broer *Matthijs Gillisse Joosse* neer als zeepzieder (*Joosses uit Axel*). Vanuit het dorp Kleverskerke vond Wouter zelf waarschijnlijk in 1780 werk op buitenplaats of hoeve Steenvliet.

Hij werd 'landman'. Hoe weten we dat? Er zijn verschillende gegevens. Bij het overlijden van zijn broer Matthijs die met zijn vrouw Cornelia en gezin naar Middelburg verhuisde en in oktober 1799 in een huis tussen "den Dam en den Koepoort" stierf, wordt Wouter voogd, "opzichter", van hun kinderen. Behalve van Matthijs wordt de woonplaats van Wouter in de voogdijverklaring opgeschreven: hij woont "Buijten den Koepoort". Dat spoort met de ligging van hoeve Steenvliet. Een volgende aanwijzing is dat Wouter boter levert aan het gezin van Matthijs en Cornelia den Hollander. Daarvoor moet weduwe

Cornelia in 1799 nog een bedrag betalen. Hij is dus landbouwer achter de Koepoort, in Middelburg-Ambacht. Preciezer gezegd: hij wordt veeboer.

Een derde aanwijzing vonden we begin 2016. Toen beleefden we weer eens een verrassing! Wouter Gillisse Joosse troffen we in het boek van het Middelburgse Godshuis, van het Burgerweeshuis dat aan het Molenwater was gevestigd. Diverse jaren wordt hij genoemd, vanaf 1794. Dan levert hij het weeshuis telkens melk: "Zoete Melk". Dan zie je hem over de brug van de Koepoort de stad binnenkomen vanuit het platteland. Met zijn boerenkar(?) gaat hij naar het Molenwater waar het formidabele huis staat (zie hieronder)!

In het financiële boek van het Burgerweeshuis ontdekten we zelfs een specifiek en overtuigend bewijs (maart 2016).

Het boek omvat aantekeningen over de voorvallende zaken en afrekeningen (Godshuizen, inv. nrs 2059 en 2060). In 1795, 23 april, noteerde de boekhouder dat er niet meer door het Gilde van Middelburg melk wordt geleverd, maar door Wouter Gillisse Joosse "op t hof dr Bouman buijten de Koepoort". Wouter rekende 3 schelling per "stoop" en leverde "4 schotels per stoop".

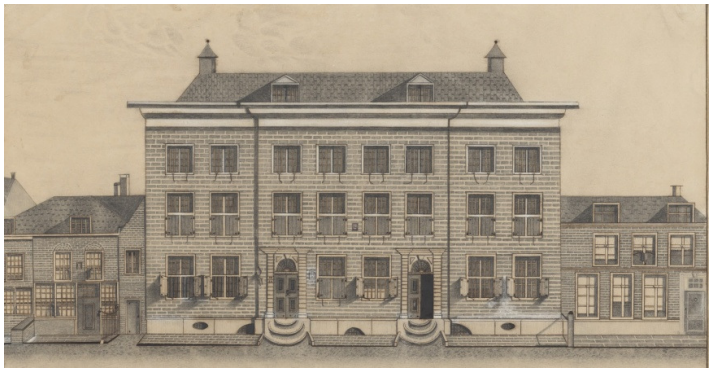

Deed hij het eerder namens een ambachtelijk Gilde? Het is in 1795 volop Franse tijd geworden! De Fransen zijn in 1794 Walcheren binnengevallen. De soldaten struinden het eiland rond, wegrovend wat van hun (consumptie) gading was. Heeft Wouter op de boerderij er last van gehad? Het was in ieder geval niet zijn eigendom, nog niet! In die tijd van 'vrijheid, gelijkheid en broederschap' werden de gilden volledig afgeschaft! Misschien greep hij zijn kans zelf de melk te leveren, of behield hij zonder de gilden zijn bekende klantenkring.

Op de eigenaars, vooral de voorname middenstandsfamilie Bouman in Middelburg komen we terug in het volgende verhaal. Hier kan gezegd dat de Boumans in 1785 eigenaar werden van Steenvliet! Zij kochten de Hoeve van de voorname fabrikant Cornelis Parmentier. Zo is het voor ons definitief: deze Joosse ontwikkelde zijn (tamelijk korte) leven waarschijnlijk sinds 1780 op deze hoeve in Middelburg-Ambacht, waarschijnlijk in dienst van de heer Parmentier, althans aanvankelijk. In 1796 leverde hij voor 10 vls pond en 8 schellingen zijn "Zoete melk"af. In 1797 bracht hij er 23 "stoop melk"heen. Weet u wat een stoop was? Een inhoudsmaat: een kruik of kan. Let op: voor allerlei natte waren, vloeibaar eten, werden verschillende maten gebruikt. Een stoop voor melk omvatte 2,4 liter. Nou ja, de weeskinderen, ook burgerwezen, hadden melk nodig. Gemiddeld waren er zo'n 70 à 75 kinderen in het "Huijs" opgenomen. Het stond vlak achter de Koepoort aan de kop van het Molenwater. Naar rechts kun je je de straat naar de Dam en de Oostkerk indenken. De melk kregen ze er die jaren dus van melkboer/veehouder Wouter Gillisse Joosse! Later zien we Wouter Gillisse steeds vanuit de Prooijense weg langs Noordmonster naar de Koepoort gaan met zijn melkleveranties. Rond Middelburg was hij zodoende vertrouwd geraakt met kleine

dorpjes, of is het beter te spreken van gehuchten: Brigdamme, Schellag, Noordmonster, Nieuwenhove?

Let wel, Sint Laurens is Brigdamme niet. Sint-Laurens waar Johanna Swemer opgroeide, is een groot dorp geworden door de beroemde, helaas verdwenen, buitenplaats Popkensburg. Dat moet een pracht oord zijn geweest, als je naar het geweldige, omvangrijke schilderij kijkt in het Zeeuws Archief! Daar woonden hoge heren, zoals ze dat vanouds in de kerk lieten weten! De huidige kerk van Sint Laurens is uit het jaar 1644. Het werd oorspronkelijk gebouwd op bevel van Klaas van Borselen die verantwoordelijk was voor Popkensburg als Heer van Brigdamme. Destijds werd de afstand van Middelburg tot Brigdamme, ook wel Brug- of Breedamme, geschat op een klein half uur gaans noordwaarts van de stad. Dit dorp was lange tijd bezit van de heren van Borselen totdat hertog Albrecht van Oostenrijk het in 1358 aan Middelburg toewees. Want de Borselens hadden het gewaagd tegen deze hertog met geweld op te treden. Jan van Borselen was zo slim het van de stad in leen terug te krijgen op conditie dat hij er nooit een stenen Burgt of stenen Huis zou stichten. De oude kerk is helaas afgebroken.

Het oude kerkhof van Brigdamme is ook verdwenen. Dat was in mijn lagere schooltijd (1950-1956) speelplaats voor kinderen, een ietwat verhoogde plek achter bosschages (van de Noordweg af gezien) naast de smidse in het centrum van het dorp. De oude kerk van Brigdamme viel onder het dekenaat van de geestelijke heren van de Sint Pieterskerk in Middelburg. De heerlijkheid Brigdamme werd later opgekocht door de heer Nikolaas d' Assonville. In ieder geval werd het na de Borselens plattelandsgebied van de stad. Het heette Middelburg-Ambacht, dat meer buitenbolwerkse gebieden van de stad omvatte, zoals 't Zand, richting Koudekerke. In het gebied achter de Koepoort voelde onze familie zich thuis. Dat zullen we concreter invullen.

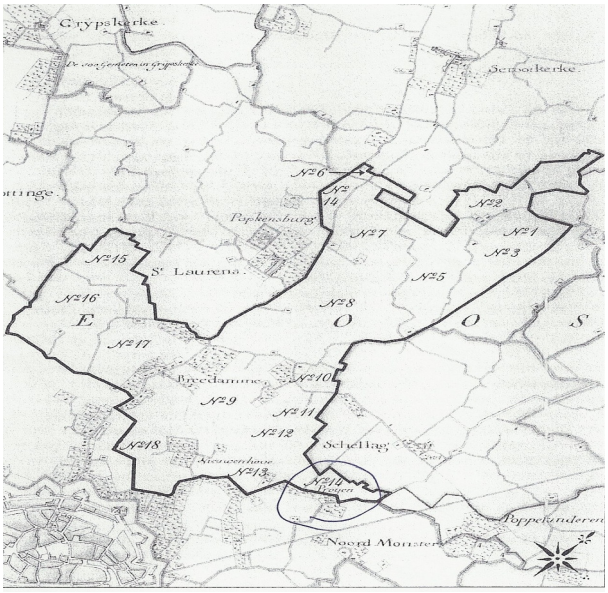

Aannemend dat Wouter en Johanna er een gelukkig maar zwaar leven hebben gehad in de tijd van glorieuze bouwactiviteiten, kregen zij in Middelburg-ambacht een heus gezin. De oudste was ***Gillis Gillisse Joosse.*** Hij zal geboren zijn in ***1782***. Bij zijn overlijden staat namelijk vermeld dat hij 35 jaar was en ongehuwd in Middelburg-Ambacht. Dat klopt met de gegevens over de woonplaats van vader Wouter en moeder Johanna. Hij zal de hoeve Steenvliet, die zijn moeder als weduwe kocht op 6 oktober 1801, hebben beheerd. De hoeve viel net over de grens van heerlijkheid Brigdamme, juist buiten heerlijkheid Schellag (zie kaartje hiernaast) en lag even ten noorden van "Proijen", de "Proijense watergang". Het behoorde nog net tot het gebied van Middelburg-Ambacht. Documenten van Brigdamme vertellen dat Gillis Gillisse Joosse voor de kinderen, "kk van Janna Zwemer", hoeve Steenvliet in 1810 in eigendom kreeg na het overlijden van moeder Johanna in februari 1810. Dat is straks een ander verhaal over het gezin.

Hun tweede zoon noemden Wouter en Johanna ***Laurens Gillisse Joosse.*** Hij werd 15 maart ***1783*** geboren. Toen was vader Wouter Gillisse 39 en moeder Johanna 31 jaar. Of hadden ze eerst nog een dochter? Laurens Gillisse huwde in 1812 Elizabeth van Wijk. Hij wordt in de boeken vermeld als 'landman'. Laurens en zijn Elizabeth hebben tot drie keer toe een dochtertje, Leuntje geheten, naar het Brigdamse kerkhof gedragen. Op 1 juni 1821 was dat de zevenjarige Leuntje, op 8 februari 1824 betrof het de 4 maanden jonge Leuntje en 14 oktober 1833 dochter Leuntje die op 21 oktober 1833 was geboren en dus net geen 10 jaar werd. Opa Wouter Gillis en oma Johanna maakten dat niet mee. Wouter was nog voor het huwelijk van Laurens overleden en op het Brigdamse kerkhof begraven. (Ik wist niet dat ik vroeger bovenop dat kerkhof speelde en neem aan dat de graven toen al geruimd waren(?)).

Een uitstapje om de tijd te proeven waarin de kinderen opgroeiden en werk vonden: de tijd van Napoleons overheersing; een tijd die veel dorpsbewoners in Brigdamme en Sint Laurens hebben begroet! Er waren trouwens op Brigdamme en Sint Laurens heel wat personen met de naam Gillis Gillisse. Ze konden elkaar ongetwijfeld onderscheiden. Het is nu wat lastig hen niet te vereenzelvigen!

Ene ***Gillis Gillisse*** werd in ***1788*** te Brigdamme geboren. Hij huwde Janna Huijszoon, of Huijsson uit Wissenkerke (Nrd-Beveland), geboren 2 februari 1787. Janna moest kennelijk de kost verdienen. Toen zij begraven werd te Sint-Laurens op 2 december 1846 noemde de akte haar "dagloonster". Haar Gillis Gillisse woonde op Brigdamme waar hun dochter Magdalena Gillisse 5 maart 1815 werd geboren. Als dienstbode overleed ze op 22-jarige leeftijd: 7 juli 1836 te Middelburg-Ambacht. Haar vader noemde zichzelf "arbijder" en kon dus schrijven. Dat had hij nodig. Napoleon had alle burgers opgeroepen zich te laten inschrijven in hun dorp of stad. De registratie vond zijn neerslag op zogeheten "Biljetten" voor de bevolking. Ze zijn keurig ingevuld bewaard in het Zeeuws Archief (toegangsnummer 1220, inventarisnr 68). Zo vulde Gillis Gillisse 9 juli 1805 zijn 'biljet' in met de opgave waar hij te Brigdamme woonde. Dat was huisnr 4 (zou het huis er nog zijn?). Verder moest hij melden hoeveel personen zijn gezin telde. Hij schreef op: drie personen, man, vrouw en één kind. Was dat Daniël? Waarschijnlijk niet. Deze overleed 19 oktober 1844, 24 jaar. Toen was zijn vader dus 56-jarige "dagloner". Daniël was "landmansknecht", moeder Janna "dagloonster" (dus nog steeds mede kostwinner). Hij was geboren op 6 december 1819. Woonde hij toen bij zijn ouders in? Misschien niet. Zijn vader noteerde bij zijn overlijden dat hij in Brigdamme op huisnummer 6 woonde in het "voorste gedeelte". Mogelijk dus zelfstandig, of misschien waren zijn ouders Gillis en Janna verhuisd van nummer 4 naar nr 6? Was dat een/eerste kind in 1805 dan misschien Anthonij Gillisse? Deze Anthonij is 26 september 1817 geboren òf overleden. Voorts was er een Magdalena van 5 maand oud overleden op 15 juni 1814. Voorts gaf Gillis in 1805 de 'Franse ' burgerlijke stand aan hoeveel "dienstbaren"zijn gezin telde. Geen enkele! En wat moest hij aan huishuur of pacht betalen? Wel, elke maand telde hij voor huishuur zesentwintig (26) stuivers neer. Zo tekende hij het "Biljet" eigenhandig onderaan op "den 6 julius den 1807" en vermelde voor alle duidelijkheid dat hij was "boere arre beijder".

We mogen hem niet verwarren met de 61-jarige Brigdammer, Gillis Gillisse die deftig noteerde dat hij "Fossoyeur" was. Was ene Joos Joosse, schepen van Sint-Laurens, een verwant? Ik vraag het me af. Hij was een kapitaalkrachtige boer. In ons volgende verhaal komen we hem tegen. De 'Franse' burgerlijke stand liet hij weten dat zijn gezin bestond uit zeven personen: behalve drie kinderen, een knecht en een meid; nog twee inwonende "werkboden". Voor huur of pacht betaalde hij elke maand 310 vlaamse ponden. Bovendien

bezat hij “vier hoornbeesten, 2 Paarden”. Voor de belasting op zijn dienstboden betaalde hij jaarlijks 31 vlaamse ponden, 7 schellingen en 6 penningen, voor zijn paarden 8 en voor zijn runderen 5 vlaamse ponden. Met de andere schepenen en burgemeesters van Sint-Laurens liet hij duidelijk merken dat ze zich con amore in hun vergadering onder Napoleon schaarden. Boven de notulen van elke vergadering zetten zij de leus: *voor vrijheid, gelijkheid en broederschap*, met grote letters neer.

Ik vermoed dat ‘gewone’ mensen een woordje Frans kenden. Ene Christiaan Zwemer schreef in 1813 dat hij te Sint Laurens en Brigdamme bij de 40- tot 60-jarigen behoorde en “proprietaire” was. Ook hem komen we in ons volgende verhaal tegen. De registratie gaf meer orde onder de burgers, althans op papier. De ‘Franse tijd’ was niet in alle opzichten verkeerd!

Kerkelijk was er trouwens ook veel rumoer. Er was een nieuwe psalmberijming sinds 1773 ingevoerd en er werden in sommige kerken liederen, gezangen gezongen. Dat gaaf onder de kerkgangers grote deining.

Te midden van dit politiek geweld en de kerkelijke onrust leefden Wouter en Johanna met hun gezin hun gewone leven.

De derde zoon was ***Abraham Gillis Joosse*** die in 1789 werd geboren en later, 2 april 1818, met Maatje Tange (26 jaar) trouwde. Haar vader Isaac Tange was hovenier op Brigdamme, haar moeder heette Elisabeth Es. Abraham verhuisde van Brigdamme of Schellag naar Ter Buttinge (behorend bij Grijpskerke). Waarschijnlijk omdat hij er met hulp van de familie Zwemer(?) voor zijn gezin werk vond. Hun eerste drie kinderen Johanna, Elisabeth en Wouter zagen er het levenslicht. Daarna verhuisden ze naar ’t Zand, ook Middelburg-Ambacht. Daar groeide het gezin uit (zie de gegevens in het eerste voorouderverhaal).

Na Abraham werd ***Arij Gillisse Joosse in 1793*** geboren. Arij trad in 1818 als getuige van het huwelijk van zijn broer Abraham. Hun ouders waren toen overleden.

Vier jaar later kwam dochter ***Leuntje Gillissen Joosse in 1797***. Zij werd dienstbode in Middelburg en huwde op 18 april 1822 Jacobus de Rijke. Als 27 jarige zoon van hovenier Klaas de Rijke wiens vrouw Pieternella de Braat eveneens hovenier(ster) was, en wel op Oost-Souburg, volgde hij zijn vader in het vak. Er was immers op Walcheren veel emplooi voor tuinders! Kwam sedert die tijd het tuinieren in de genen van de Joosses?

Een heuse hoeve?

Drie jaar na de geboorte van dochter Leuntje overleed vader Wouter Gillis Joosse. Hij werd 22 juli 1800 te Brigdamme begraven. De oudsten, Gillis en Laurens, waren resp. 18 en 14 jaar en zullen er werk hebben gevonden, anders dan Abraham die kennelijk een boer vond in Ter Buttinge.

Kennelijk bleef Johanna niet onbemiddeld achter. Ze zag 6 oktober 1801 kans ten overstaan van de secretaris van Brigdamme een stuk weiland onder Brigdamme in het “12^{e} Blok M” van erven van J.M. Gerritsen “Beoosten N.Hoven” (dat kan een hoeve of gehucht zijn

geweest, zie kaartje hierboven) te kopen, te weten 21 gemeten en 25 roeden voor de lieve som van 822 vlaamse ponden (1 vls. pond is ong. 3 euro) en 15 schelling. Dat heette "Abdieland", anders gezegd: in de middeleeuwen was het domein van de Middelburgse abdij. Er zullen monniken hebben gewerkt. Ze betaalde voor het land: 39 pond vlaams per gemet. Kijk je naar de aankoop van weiland in dezelfde regio in dezelfde oktobermaand, dan betaalden anderen per gemet een hogere prijs: 82 of 55 vlaamse pond. Misschien was haar stuk land minder waard. Dezelfde dag kocht ze zelfs een heuse hoeve die nog bestaat, zij het dat deze hoeve die destijds tegen Schellach aanlag in het "13e Blok N benoorden Proijen", nu op een vlakbije locatie aan de Prooijensweg in Middelburg-Ambacht bij de Nadorst (zogeheten naar de vroegere herberg die daar was om zich te verpozen na de dorst te hebben gelest). De hoeve draagt nog de deftige naam: ***Steenvliet*** (zie de naam op de kaart van 1810) en bestond waarschijnlijk al in 1622. Daar hoorde land bij, ook al weer "Abdieland". Het land lag kennelijk een beetje ingewikkeld. Want ten overstaan van de secretaris van de heerlijkheid Schellach kocht ze 10 gemeten en 219 roeden land voor 423 pond, 16 (of 13?) schellingen en 5 penningen. Ten overstaan van de secretaris van Middelburg-Ambacht kocht ze de hoeve Steenvliet. Daar legde ze een flinker bedrag voor neer: 787 vlaamse pond, 5 schellingen en 7 penningen. Ze voldeed uiteraard daarvoor ook de 40e penning, te weten voor de secretaris van de heerlijkheid Schellach: 10 vlaamse ponden, 1 schelling en 4 penningen. Op 8 oktober 1801 passeerde het transport van deze onroerende goederen voor de notaris en werd er voor het land nadrukkelijk genoteerd dat dit object "haaimansland" (een term die we in Zeeland aantreffen) betrof. Anders gezegd, het was zanderig land waar je niet zoveel aan had, want het kon als duinzand gemakkelijk wegwaaien en leverde weinig op. Zoals gezegd, ons volgende Joosseverhaal besteedt aan deze hoeve gedetailleerde aandacht.

Onze betovergrootmoeder Johanna zal een zakelijke, misschien gewiekste vrouw zijn geweest. Had zij een erfenis ontvangen, mogelijk van haar vader Laurens Swemer? Haar man Wouter Gillisse was immers een eenvoudige 'landman' gebleven, of betekende dat ook: boer? Sommige landlieden gaven op hun 'Biljet' aan de 'Franse' burgerlijke stand op dat zij 'cultivateur' waren! Ene 'landman' Christiaan Zwemer (geb. in 1765) woonde ook op Brigdamme, en wel op huisnummer 1 K: man, vrouw en drie kinderen. Hij betaalde elk jaar voor zijn boerderij maar liefst 461 vlaamse ponden en 7 stuivers aan pacht, had 3 "werkboden", 12 koeien, een vaars en 3 paarden, 46 gemeten en 236 roeden land. Voor zijn paarden en "pleziergeld"moest hij per jaar 4 ponden en 10 stuivers dokken, verklaarde hij op zijn "Biljet" op 16 Julij 1807.

Zo komen we bij de familie Zwemer. Er staan bijzonder veel personen met de naam Christiaan Zwemer in de boeken van Brigdamme, Sint Laurens en Middelburg, nog afgedacht van die in Oostkapelle en omstreken. Daaruit kunnen we concluderen dat Johanna een oudere broer Christiaan had, geboren te Schellag in 1745 en overleden in 1820. Hij had dezelfde ouders Laurens Zwemer en Elisabeth Makebeke. Haar broer Christiaan huwde als weduwe van Maatje Blok zijn tweede vrouw Maatje Houterman uit Biggekerke op 20 februari 1812, dus een jaar nadat zijn zus Johanna was overleden op Steenvliet. Deze Christiaan was "Rentier" en zal diverse onroerende goederen hebben gehad, mogelijk vergaard uit de fusie van families door huwelijken. Behalve enkele Christiaan Zwemers die arbeider of dagloner waren, was er een Christiaaan Zwemer in 1811 op 64-jarige leeftijd rustend burger van Middelburg. In Schellach geboren op 9 november 1747 woonde hij een tijdje in Grijpskerke en Poppendamme. Hij kan onze Abraham gemakkelijk aan werk hebben geholpen in Ter Buttinge, als familielid (broer?) van Johanna. Een andere Christiaan was

“Zaadverkooper”. Hij woonde in de Wagenaarstraat te Middelburg. Een van beiden kocht en verkocht veel huizen in Middelburg in diverse straten en op de Vlasmarkt. Onze Christiaan en Johanna hadden nog een zus: Leuntje Zwemer. Zij overleed 27 januari 1815 als 61-jarige en was te Middelburg-Ambacht gehuwd met Albert van Wijk. Daarbij staat geschreven dat haar vader Christiaan Zwemer heette en haar moeder Elizabeth Makebeke. We nemen aan dat de ambtenaar van de burgerlijke stand allerlei Christiaan Zwemers niet (meer) goed onderscheiden kon. Mogelijk konden weinig broers of zussen de begrafenis bijwonen. Het moet een geval van naamsverwisseling zijn geweest. De naam van haar moeder was correct geschreven; ze zal niet twee keer gehuwd zijn met een Zwemer.

De hoeve Steenvliet zal wat achteraf gelegen hebben en was door de Prooijense watergang wat lastig bereikbaar. In augustus 1857 besloot het Polderschap Walcheren een stevige brug te bouwen voor een betere toegang tot de hoeve over de watergang. Dat gebeurde trouwens in het kader van wegenverbeteringen op heel het eiland Walcheren. Daarvoor werden vaak stenen gebruikt van prachtige buitenplaatsen die in verval waren geraakt of niet meer nodig werden bevonden. De Prooijense weg zal nog een wegeling gebleven zijn, dus onverhard. Het vervolg van deze geschiedenis op Steenvliet is te lezen in het nieuwe Joosseverhaal.

Hier gaan we verder met een volgende generatie, te weten met kleinzoon Abraham.

Van Abraham (Wouter Gillisse zoon), gehuwd in 1818, **en zijn zoon Arij**, gehuwd in 1857 met Catharina Maljers, ***naar Abrahams kleinzoon Abraham.***

Zondag 27 december 1857 was ongetwijfeld een feestdag in het gezin van Arij Joosse. Hun oudste zoon Abraham werd geboren en naar zijn opa genoemd. Aan zijn geboorte zal niet zoveel aandacht zijn besteed als vandaag gebeurt. Was er voor moeder Catharina en baby Abraham verzorging en hulp geregeld? Bleef vader Arij erom thuis in Oostkapelle?

Hij had door zijn huwelijk Middelburg-Ambacht verwisseld met Oostkapelle. Daar trok hij in bij zijn schoonouders Maljers met zijn vrouw Catharina Maljers. Haar vader heette Leendert Maljers, waardoor de naam Leendert in de familie Joosse intrede deed. Ze huwden 12 augustus 1857 in Veere waar zij dienstbode was. Misschien was daar op zo korte termijn geen onderdak te vinden. Misschien een brutale opmerking als je naar de foto kijkt van de volwassen Abraham: was hun eerste kind werkelijk van Arij of was er in Veere iets gebeurd dat niet hardop gezegd, laat staan geschreven kon worden? In ieder geval trokken Arij en Catharina bij haar ouders in Oostkapelle in voor enige tijd, 4 maanden later diende Abraham zich aan. Daar werden ook Cornelia en Leendert geboren.

Na zijn opvoeding in Oostkapelle trok hij er kennelijk op uit. Hij diende zich aan bij het leger of bij de marechausee. Hij was niet de enige Joosse bij de marechaussees. Uit Westkapelle kwam hij Aarnout, Gabriël, Gerrit en nog een Gerrit Joosse tegen. En uit Middelburg: Hendrik en Pieter Joosse.

Onze Abraham kwam dus uit Oostkapelle. De registratie van zijn geboortedatum klopte: 29 november 1878 trad hij in dienst. Hij werd in Oostburg gestationeerd. Daar was sinds 1845 een brigade. De onveiligheid in Zeeuws-Vlaanderen maakte dat noodzakelijk. Zo dacht de Brabants-Zeeuwse directie.

In 1846 brak er inderdaad een groot tumult uit onder de dijkwerkers. Bovendien stroopten Belgische bendes veelvuldig het Zeeuws-Vlaamse land af. Hun veelvuldige roof- en strooptochten belastten de bevolking. Vooral rond Sint Anna ter Muiden was het bepaald

onveilig. Daarom werden er vanaf 1643 steeds meer brigades in Zeeuws-Vlaanderen geplaatst.

Onze Abraham kwam in Oostburg terecht, te weten in het jaar 1878. Daar ontmoette hij een aardig meisje, Johanna Versluijs. Haar vader was “cipier” van het huis van bewaring. Dat bracht Abraham ongetwijfeld in contact met het gezin van Willem Versluijs. Johanna werd zijn bruid als 20-jarige, geboren in 1867. Op hun trouwdag 5 januari 1887 werd gemeld dat vader Arij van beroep “werkman” was, zijn moeder Catharina zonder beroep. Zij hoefde dus niet voor de kost te zorgen. Waarschijnlijk bleef Abraham tot 17 december 1889 aan Oostburg en omstreken verbonden.

De Zierikzeesche Nieuwsbode laat ons op bladzijde 1 en 2 weten dat de bij de Koninkijke Marechausee enkele bevorderingen hebben plaatsgevonden op die datum. Zo werden K. Ysbrand te Sas van Gent en Abraham Joosse te Tilburg bevorderd tot wachtmeester te paard. Geen wonder dat Abraham zijn oude vader Arij als weduwnaar niet in huis kon nemen. Zijn oude vader kon het immers niet goed met zijn schoondochter Francina Baaijen vinden, de vrouw van Leendert die naar Serooskerke was verhuisd (zie: 1e Joosseverhaal). Ook al was Abraham de oudste zoon, overplaatsing naar Tilburg en ongewisse blijvende vestiging hinderde hem in vervulling van zijn zorgplicht voor zijn oude vader Arij. Daarom zal Leendert in Serooskerke vader Arij in huis hebben opgenomen. Immers, zus Cornelia was sinds 7 mei 1888 gehuwd met Adriaan Jobse en bij haar Adriaan in Nieuw en Sint Joosland gaan wonen. Ze woonde dus ook al een eind van Serooskerke af.

Misschien is Abraham later overgeplaatst naar Vlissingen, toen er een brigade opgericht werd. De marechaussee maakte zich verdienstelijk. In een rapport lezen we dat “wachtmeester te paard Joosse, commandant van zes bereden marechaussees” resultaat had geboekt. “Na een staking te Vlissingen in april 1899” kon hij met een “onbereden groep de menigte beslist niet in bedwang houden”. Zijn optreden te paard werkte en in maart 1899 kon hij bewerken dat “een socialistische voorman rechtsomkeert maakte toen deze vernam dat de Marechaussee was gearriveerd”. Abraham nam 16 december 1904 ontslag, melden de boeken van indiensttreding en uittreding van de marechaussee. Zelf schreef hij zijn neef Abraham Jobse dat hij 2 oktober 1917 zijn 40 jarig jubileum vierde en zijn 60e geboortedag herdacht. Hij nam waarschijnlijk de data niet al te precies. Wie kijkt er immers op een paar dagen of maanden? Misschien had hij al vóór 29 november 1878 een opleiding gevolgd in dienst van de marechaussee. Het verhaal over zijn functie is in ieder geval boven water. Zijn broer Leendert wist het hoofd ook goed boven water te houden en werd vader van een talrijk nageslacht.

Kortom, sinds de 16e en 17e eeuw zijn diverse Joosses uitgezwermd. Daarna heeft ons voorgeslacht zich lange tijd beperkt tot het eiland Walcheren.

Opgeschreven zaterdag 14 april 2012, aangevuld in maart 2016.
Leendert J. Joosse.